TOTH SZILÁRD*

AZ ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT
ÉS AZ ERDÉLYI PARASZTSÁG VISZONYA:
SAJTÓKAMPÁNY ÉS ENNEK EREDMÉNYESSÉGE
A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYAR FALUSI
KÖZÖSSÉGEKBEN

Kulcsszavak: *Országos Magyar Párt, Magyar Szövetség, Magyar Néppárt, sajtókampány, Magyar Nép, Keleti Újság, Magyar Kisebbség, Gyallay Domokos, az OMP reformcsoportja, Kós Károly, Paál Árpád, Krenner Miklós.*

E tanulmány célja elemezni az Országos Magyar Párt viszonyulását a romániai magyar falusi társadalomhoz, a magyar parasztsághoz. E célból igyekszem elemezni a romániai magyar (és különösen az Országos Magyar Párt) elitjének a viszonyulását e problémához és az Országos Magyar Párt sajtókampányát a két világháború közötti választások alkalmából. Tisztában vagyok a vállalkozás kockázataival, ugyanis az eddigi kutatások azt eredményezték, hogy az Országos Magyar Párt a választási kampányában mindig a kisebbségi sors retorikájával kampányolt, és nem fektetett különösebb hangsúlyt a különböző társadalmi kategóriák specifikus megközelítésére.

A romániai magyarság nehezen dolgozta fel az 1920. június 4-én történt trianoni békeszerződés őt érintő következményeit, és a romániai magyar politikai elit nagy része főleg Budapest biztatására a passzívizmus mellett döntött (a kisebbségi problémát nemzetközi fórumokon, például a Népszövetségnél remélték megoldani). Azonban Kós Károly, Zágony István és Paál Árpád *Kiáltó szava*¹ elérte célját, és felrázta ebből a bénult passzívizmusból a magyar politikai elitet. Miután 1921. június 5-én Bánffyhunyadi Albrecht Lajos és Kós Károly vezetésével megalakult a Magyar Néppárt, a passzívizmus hívei talán azért, hogy ne engedjék át mások kezébe a kezdeményezést, és ne veszítsék el a romániai magyarság jó részének a támogatását, meggyőzték Kós Károlyt és körét, hogy közösen hozzák létre a Magyar Szövetséget (1921. július 6.). Azonban az új keretek között a Magyar Néppárt volt alapítói nagyon hátrányos helyzetbe kerültek, hiszen a vezetőség 8 tagja közül egyedül Albrecht Lajos és Kós Károly voltak néppártiak. Miután a román hatóságok feloszlatták a Magyar Szövetséget, a Kósék vezette Magyar Néppárt újjáalakult és komoly választási kampányba kezdett a közelgő választások miatt. Hosszas huzavonák után a két fél újra kiegyezett és végül 1922. december 28-án létrejött az Országos Magyar Párt Jósika Samu vezetésével. Azonban a Kós Károly vezette néppárti csoport az új keretek közt is mellőzve volt. Több kudarcral végződő reformkísérlet után Kós Károly és csoportja újra kilépett, és 1927-ben immár harmadszor újraindít

* TOTH Szilárd (1977), PhD, történész, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Történeti Intézetének egyetemi adjunktusa. E-mail: tszilard22@yahoo.com.

1 Kós Károly: *Kiáltó szó*. Lapkiadó, Kvár, 1921.

tották a Magyar Néppártot. Voltak más kilépések is, amelyek konkurens pártok alapításához vezettek, úgymint a Magyar Gazdasági Szövetség/Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület, vagy Magyar Kisgazdapárt/Magyar Parasztpárt,² ugyanakkor Bernády György és Bánffy Miklós körül is alakultak politikai csoportosulások. A magyar baloldali szervezetek a harmincas években jöttek létre. 1932-ben a *Falvak Népe* újság körül csoportosultak, majd 1933-ban létrejött az *Országos Magyar Párt Ellenzéke*.³ 1934-ben a különböző magyar kommunista szervezetek egyesültek MADOSZ (Magyar Dolgozók Országos Szövetsége) néven Bányai László vezetése alatt. A MADOSZ megpróbált 1937-ben közeledni az Országos Magyar Párthoz, de visszautasították kezdeményezését.⁴ Mindezek ellenére az Országos Magyar Párt fölényesen uralta a romániai magyar politikai mezőnyt.

Az Országos Magyar Párt és a romániai magyar parasztság viszonyát illetően közismert, hogy a két világháború közötti román politikai elit azzal vádolta az Országos Magyar Párt vezetését, hogy a párt valójában a magyar arisztokrácia pártja és egyáltalán nem képviseli a romániai magyarság érdekeit. Tény, hogy a párt az erdélyi magyar arisztokrácia körül jött létre (mert az arisztokrácia uralta a politikai életet), de elitjén belül volt egy jelentős reformcsoport (Kós Károly, Paál Árpád, Krenner Miklós), amely azonban mindig kisebbségben maradt és nem sikerült felülkerekednie a konzervatív arisztokrácián. Ennek a baloldali belső ellenzéknek, reformcsoportnak viszont megvolt a maga szerepe és jelentősége, mivel nagy befolyása volt a korabeli sajtóra, és nagy része különböző erdélyi újságok szerkesztője vagy munkatársa volt. E sajtóorgánumokon keresztül rendszeresen megvitatták a munkásság és a parasztság képviseletének hiányát az Országos Magyar Párt vezetésén belül, nyomást gyakorolva rá, hogy igyekezzen jobban képviselni e társadalmi kategóriák érdekeit. A legnagyobb befolyása a Keleti Újságnak volt a Paál Árpád, Krenner Miklós, Zágoni István cikkei által. 1927. augusztus 14-én azonban a Keleti Újság az Országos Magyar Párt hivatalos lapja lesz és ekkor e nagyon befolyásos újságírók kénytelenek távozni a laptól.

A konzervatív csoportnak e győzelem után már nem kellett tartania az ifjak lázító cikkeitől. Ez nem jelenti azonban, hogy teljesen elhanyagolták volna a falusi társadalom problémáit. Nem is hanyagolhatták el, hiszen e társadalmi réteg a romániai magyarság 75-80%-át alkotta.⁵ Elemmezve azonban az Országos Magyar Párt vezető fórumainak az iratait az derül ki, hogy az Országos Magyar Párt elitje nem nagyon foglalkozott a parasztság sorsával. Az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről szóló 38 jegyzőkönyvben egyetleneszer sem szerepel a paraszt szó!⁶ A falusi szó is csak kétszer fordul elő! Az első alkalommal Bernády György ellenlépéseket kér a kultúrzóna ellen, megjegyezve, hogy a falusi gyerekek már alig tudnak írni és olvasni magyarul.⁷ A második alkalommal Udvary József kéri a párt

2 MÍKÓ Imre: *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. dec. 1-től 1940. aug. 30-ig.* Studium, Bp., 1941. 166–167.

3 BÁRDI Nándor: *A romániai magyarság kisebbségpolitikai stratégiái a két világháború között.* Regio VII(1996). 3. sz. 188.

4 Uo. 189.

5 MÍKÓ Imre: *Kikből áll az erdélyi magyarság?* Új Szellem I(1937). 10–11. sz. 4–5.

6 *Iratok a romániai Országos Magyar Párt történetéhez.* Szerk. GYÖRGY Béla. Pro-Print, Csíkszereda–Kvár, 2003. (a továbbiakban *Iratok*) 27–213.

7 *Jegyzőkönyv. Felvétel Kolozsvár, 1934. november hó 13-án délelőtt 10 órai kezdettel az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről = Iratok* 174.

alaposabb megszervezését falusi szinten. És mindez 1935-ben történt, 13 évvel a párt megalapítása után!⁸

Ugyanez a helyzet az *Elnöki Tanács jegyzőkönyveivel* 1927–1935 között. A 16 jegyzőkönyvben egyetlen egyszer sem szerepel a paraszt szó!⁹ A falusi szó is szintén csak kétszer fordul elő. Mindkét alkalommal (ugyanazon a gyűlésen – 1925. október 31.) a párt központi vezetősége kijelentette, hogy nem avatkozik be a helyhatósági választásokon a vidéki tagozatok döntésébe, szabad kezét adva nekik.¹⁰ Látható, hogy ebben az esetben is valójában a párt választási stratégiájáról van szó, nem pedig a falusi társadalom problémáiról.

Az Országos Magyar Párt *parlamentari csoportjának a jegyzőkönyveiben* is hasonló a helyzet. Az 55 jegyzőkönyvben (1926–1937) egyetlen egyszer sem szerepel a paraszt szó, a falusi szó is csak négyszer fordul elő. Két alkalommal a falusi szövetkezetek szomorú helyzetének a bemutatása alkalmából, és kétszer a közigazgatási törvény kapcsán.¹¹

A *paraszt* szó hiánya magyarázható lenne azzal, hogy e fogalmat gyakran pejoratívan használják, és ilyen körülmények között nem használták volna az Országos Magyar Párt vezetőségi fórumain, de az, hogy a *falusi* fogalom is csak 8 alkalommal található (mindössze 5 különböző kontextusban a 109 jegyzőkönyvben), határozottan arra utal, hogy a falusi társadalom problémái nem tartoztak az Országos Magyar Párt vezető fórumainak fő témái közé.

Mivel az Országos Magyar Párt dokumentumai nem nagyon segítenek ez ügy feltárásában, a két világháború közötti sajtó elemzéséhez kell folyamodnunk. Az összehasonlító elemzés céljából a következő sajtóorgánumokat szemeltem ki: *Magyar Kisebbség*, *Keleti Újság* és *Magyar Nép*. A *Magyar Kisebbség* a Jakabffy Elemér, Sulyok István és Willer József által 1922-ben alapított első Közép-Európában megjelent folyóirat volt, amely a kisebbségi problémákkal foglalkozott. Mivel Jakabffy Elemér és Willer József az Országos Magyar Párt parlamenti képviselői voltak, a lap tekinthető az Országos Magyar Párt „nem hivatalos” lapjának is. A *Keleti Újság* az Országos Magyar Párt ifjú reformcsoportjának volt a lapja, de miután az Országos Magyar Párt ezt megvette, 1927. augusztus 14-én a Keleti Újság az Országos Magyar Párt hivatalos lapja lesz. De számunkra a legfontosabb a Gyallay Domokos által alapított *Magyar Nép*, amelyet céltudatosan a falusi társadalomnak szántak. A 16–18.000 példányszámban¹² kiadott újság eljutott a falusi földművelőkhöz, kisvállalkozókhöz és kis kereskedőkhöz. Ennek köszönhetően a továbbiakban ez a legfontosabb forrásunk.

Mindezek közül A *Magyar Kisebbség* volt a legmagasabb színvonalú, de célközönsége nem a falusi társadalom volt, a cikkei közül mindössze évi 2–3 érdekelhette volna a falusi lakosokat. A *Keleti Újság* a városi polgárságot célozta meg. Ez is igen színvonalas lap volt, komoly politikai elemzéseket közölt, informálta az olvasókat a legújabb bel- és külpolitikai fejleményekről, de ez sem lehetett túlságosan olvasott a falusi közösségekben. Egyébként nagyon beszédese az újság lapjain közölt reklámok: a *Keleti Újság* főleg kozmetikumokat, míg a *Magyar*

8 *Jegyzőkönyv Felvételzett Kolozsvárt, 1935. június hó 15-én délelőtt 1/211 órai kezdettel, az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának üléséről* = Uo. 186.

9 *Az Elnöki Tanács jegyzőkönyvei* = Uo. 219–258.

10 *Az Elnöki Tanács jegyzőkönyvei, Jegyzőkönyv, Felvételzett Kolozsvárt, 1925. okt. 31-én Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről* = Uo. 236–242.

11 *A parlamenti csoport jegyzőkönyvei* = Uo. 259–374.

12 GAÁL György: *A néptanító regényíró* = Gyallay Domokos: *Vaskenyéren és tizenhat elbeszélés*. Kritérium, Buk., 1996. 5–51.

Nép mezőgazdasági gépeket reklámozott. Ugyanakkor a *Keleti Újság* nyelvezete sokkal igényesebb, és főleg miután az Országos Magyar Párt hivatalos lapja lett, egyértelműen sokkal több és minőségibb információt szolgáltatott az Országos Magyar Párt tevékenységéről. Mindezek a városi polgárságnak, az elitnek szóltak. Mivel azonban a romániai magyarság 75-80%-a falusi volt, a *Keleti Újság* hatása e társadalmi kategóriára elenyésző lehetett. Emiatt a *Magyar Nép* szerepe meghatározódik.

A romániai magyar politikai elit két pillérre próbálta építeni a falusi társadalom megerősítését: gazdasági és kulturális téren. Gazdasági téren igyekeztek a szövetkezeti hálózatot kiszélesíteni, modern gazdálkodásra tanítani a magyar parasztokat, az általános jólétüket biztosítani. E célból rengeteg ilyen célú cikk található a *Magyar Nép* hasábjain. Mindez az Erdélyi Gazdasági Egylet tevékenységét jelentősen segítette, és pár év alatt sikerült több mint 40.000 gazdálkodót mozgósítani az egylet zászlaja alá.¹³ A *Magyar Nép* ugyanakkor a falvak kulturális életéről is rendszeresen tájékoztatta olvasóit. Azonban a választások közeledtével a politika is megjelent az újság hasábjain, kisebb mennyiségben azonban, mint a városi polgárságot megcélzó *Keleti Újságban*.

A legelterjedtebb cikkek a választások iránti érdeklődést felkeltő kategóriába tartoznak, és céljuk a parasztság szavazásra való mobilizálása. Például a *Magyar Testvérek* című cikkben az olvasót nagyon személyesen, nagyon barátságosan igyekeznek megszólítani. Az olvasót megkérdezik, hogy tisztában van-e azzal, hogy hamarosan helyhatósági választások következnek, amelyekről *mindnyájunk sorsa függ*? Megkérdezik, hogy tárgyalt-e a választásokról, szervezkedett-e a választásokra és tudja-e, hogy kik a jelöltek az elkövetkezendő választásokon? Az *érdeklődés felkeltése* után bejelentik, hogy a román kormány 1926. február 17–20. közé helyhatósági választásokat írt ki. Ezután következik a magyarság egységére való felhívás, az olvasót arra biztatva, hogy kövessék az Országos Magyar Párt helyi vezetőit, mert ezek úgy fogják vezetni őket, ahogyan a magyarság érdeke megköveteli!¹⁴

Egy másik cikkben (*Választások küszöbén*) arra figyelmeztetik az olvasókat, hogy február 1. és 10. között lehet letenni az óváásokat, ha bizonyos szavazók nem szerepelnek a szavazólistákon. Ugyanakkor értesítik az olvasókat, hogy az Országos Magyar Párt még nem kötött egyelőre semmilyen választási szövetséget más párttal, de valószínűleg február 1-ig erről is dönteni fognak. Addig is az összes magyar kövesse fegyelmezetten az Országos Magyar Párt zászlaját!¹⁵

Egyébként a leggyakrabban használt választási jelmondat a romániai magyarság összetartására való felhívás. Ezt az összetartásra való felhívást a kisebbségi sors súlyos állapotával indokolják, azt állítva, hogy a helyzet jobbulására az egyedüli esély az Országos Magyar Párt zászlaja alatt való egységes fellépés. Ez egyébként az Országos Magyar Párt fő érve függetlenül attól, hogy milyen társadalmi kategóriát szólít meg. Az 1926. január 16-án megjelent *Vallomástétel a magyar egység mellett*¹⁶ című cikkből például megtudjuk, hogy az Országos Magyar Párt összes tagozatának az elnökei felköszöntötték az új évben Ugron Istvánt, az

13 BÁRDI Nándor: *Ottthon és haza*. Doktori disszertáció. 472. Online: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42137/978-951-39-5396-6_BardiNandor.pdf?sequence=1 (2014. 12. 12.)

14 *Magyar Testvérek!* Magyar Nép 1926. (jan. 30.) 42.

15 *Választások küszöbén*. Uo. (febr. 6.) 51–52.

16 *Vallomástétel a magyar egység mellett*. Uo. (jan. 16.) 15.

Országos Magyar Párt elnökét, és biztosították őt a romániai magyarság egységéről és összetartásáról. A köszöntő beszédet Paál Árpád, az Országos Magyar Párt egyik alelnöke tartotta, aki felszólalása közben többször is hangsúlyozta, hogy a kétmillió kisebbségi sorsban élő magyar összetartóbb, mint valaha. Ugron István elnök megköszönte a jókívánságokat és kijelentette, hogy az Országos Magyar Párt és a romániai magyarság sohasem volt egységesebb, mint most. Ugron István kijelentette továbbá, hogy a román kormány és a román politikai pártok úgy tekintenek az Országos Magyar Pártra, mint a romániai magyarság egyetlen törvényes képviselőjére, az egyetlenre, amelynek hivatása, sorsa ezt a kisebbséget vezetni. Ugyanakkor minden magyarnak kötelessége követni az Országos Magyar Párt zászlaját, függetlenül attól, hogy ki viszi ezt.¹⁷ Amint látható, nagy hangsúlyt fektetnek az Országos Magyar Párt legitimitására, a hivatására és mindennek a román pártok által való elismerésére. Ezek a nagy összetartásról szóló nyilatkozatok érdekes módon éppen az Országos Magyar Párt legnagyobb belső válsága után jönnek, amikor is 1924–26 között belső konfliktus volt a pártban a konzervatív irány és a reformcsoport között, amelyben végül a konzervatív csoport győzedelmeskedett. E nagy egységről és összetartásról szóló nyilatkozatok ellenére a belső válság folytatódott, és 1927-ben a pártból kilépett Bernády György és Kós Károly, és mindketten új, konkurens pártot alapítottak. Ebből a szemszögből értelmezve e nagy összetartásról szóló szónoklatok kényszerhelyzetből is fakadtak, ezzel próbálván leplezni a párt válságát és meggyőzni a távozni akarókat, hogy maradjanak az Országos Magyar Pártban. A román kormányról és a román politikai pártokról szóló nyilatkozat, miszerint úgy tekintenek az Országos Magyar Pártra, mint a romániai magyarság egyetlen törvényes képviselőjére, az egyetlenre, amelynek hivatása, sorsa ezt a kisebbséget vezetni, sem állta meg a helyét, mivel ezek állandóan igyekeztek a magyar szavazatok egy részét lekanyarítani saját magyar jelöltjeik által, vagy más magyar pártokat támogatva.¹⁸

Az összetartásra való felhívás rendszeresen jelen van a *Magyar Nép* hasábjain, főleg a választási kampány csúcspontján:

„Választási jelünk a magyar összetartásnak jele X”.¹⁹

„A magyar egység és a győzelmi akarat jegyében indult meg a Magyar Párt választási küzdelme”.²⁰

„Örömmel állapíthatjuk meg, hogy *a magyar egység sohasem volt olyan erős, mint napjainkban. Az utolsó évek pörölycsapásai elválaszthatatlan, tömör egységgé kovácsolták a magyarságot...*

Ha az egész országban élő magyarság megtudta az egységét tartani, bizonyára *a falvakban is egységesen és töretlenül fognak a magyar választók szavazni...*”.²¹

17 Uo.

18 Vasile CIOBANU: *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni. 1918–1944*. Hora, Sibiu, 2001. 165; Toth Szilárd: *Comportamentul electoratului maghiar la alegerile parlamentare din România interbelică și șansele de reușită ale Partidului Maghiar = Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*. Red. Vasile CIOBANU–Sorin RADU. V. Techno Media, Sibiu, 2010. (a továbbiakban Toth: *Comportamentul electoratului maghiar*) 112–113; Toth Szilárd: *Partidul Maghiar și problema minorității maghiare în Parlamentul României în perioada interbelică*. Argonaut, Cluj-Napoca, 2008. (a továbbiakban Toth: *Partidul Maghiar*) 21, 116, 121, 149.

19 Magyar Nép 1933. (dec. 9.) 1.

20 Uo. 935.

21 Uo.

Rendszeres figyelmeztetéseknek lehetünk a tanúi, hogy más pártok megpróbálják megtörni a magyar szolidaritást. A „*Magyarok, vigyázzatok, sorsotok felett kell döntenetek!*” című cikkben figyelmeztetik az olvasókat, hogy más pártok is indítanak magyar jelölteket, de ezek nem tagjai az Országos Magyar Pártnak, és nem tekinthetők a magyarság képviselőinek: „Vigyázzatok magyarok! Más pártok is fognak magyar nevű embereket jelölni a listáiban, de ezek nem a Magyar Párt tagjai és nem is tekinthetők a magyarság képviselőinek. El fognak menni ezek hozzátok, szónoklatokat fognak nektek tartani a hatalom uraival együtt, - megint magyarul fog köztetek beszélni mindenki, a román is »Magyar testvéreink«-nek fognak titeket nevezni. El fogják nektek mondani, hogy ők milyen nagyon szeretnek titeket és annyi minden jót fognak ígérni nektek, hogy nem győzitek elraktározni. Lehet, hogy meg is tették ezt. Vigyázzatok! ebből is annyi az igazság, mint a mennyi az eddigi ígéretekből teljesült be, vagyis semmi”.²²

Egy másik, 1927. július 2-án közölt cikk (*Vigyázz, magyar testvér!*) figyelmezteti az olvasókat, hogy „... az egész Székelyföldet, főként pedig Háromszékvármegye lakosságát haszonleső *megfizetett* emberek azzal ostromolják, hogy lépjenek be a liberális pártba. A legtöbb helyen maguk a hatósági személyek, vagy megbízottjaik házalnak és arra akarják rávenni a népet, hogy „írja alá nevét az ivre”, ami azt jelenti, hogy iratkozzek be a liberális pártba...

Örök szügyene marad a magyar népnek, hogy akadtak közöttük ilyen árulók, akiket jól megfizetnek és ezért képesek arra, hogy eladják a saját fajtájukbeli embereket.

Magyar testvérek, akik már aláírtátok azt az „ivet”, tudjátok meg, hogy ezzel nagyot vétettek a ti magyar fajotok ellen. Egy mentségetek van, az, hogy titeket rászedtek, lépre vittek azok, akiket megfizettek a ti aláírasotokért. Ezt a hibákat pedig csak egy módon hozhatjátok, - legalább némiképen, - helyre, úgy, hogy mikor majd eljön a választás ideje és ti bementek a szavazólappal és a pecsétnyomóval a kis fülkébe (deszkaódéba), akkor pontosan kikeresitek a kezetekbe nyomott szavazó lapon a szorzási jelt X és szépen erre nyomjátok rá bélyegzőt. Ebben a fülkében senki sem lát titeket csak az Isten, aki egyszer számon fogja kérni tőletek, hogy hűségesek voltatok-e a ti magyar fajtátokhoz, vagy elárultátok azt?!

A Magyar Párt senkinek sem ad pénzt, mert neki sincs, de aki kitart mellette, annak nyugodt lesz a lelkiismerete!”.²³

Amint látható, az Országos Magyar Párt nemcsak a szavazók lelkiismeretére épít, hanem „nemzetárulás esetén” isteni büntetéssel is fenyegetőzik. A cikk teljes szövege, amely egyébként a két világháború közötti romániai választások realitására van felépítve (csalás, megvesztegetés stb), a „nemzetárulók” megfélemlítésére íródott (és azok megfélemlítésére, akiknek e gondolat átfutott az agyukon). A cikk tele van tűzdelve egy sor megfélemlítést szolgáló kifejezéssel: árulás, nemzetárulás, tiszta/nem tiszta lelkiismeret, lát titeket az Isten, aki egyszer számon fogja kérni tőletek, stb. A szöveg nagyon közel áll ahhoz, hogy egy átok legyen a nemzetárulók számára, akik nem szavaznak az Országos Magyar Pártra!

Ugyanebbe a kategóriába sorolhatjuk a „Két magyar” című cikket, amelyet egyébként egy nagyon szemléletes grafika kísér.

22 *Magyarok, vigyázzatok, sorsotok felett kell döntenetek!* Uo. 1930. (febr. 1.) 74–75.

23 *Vigyázz, magyar testvér!* Uo. 1927. (júl. 2.) 313.

„...büszkélkedhetünk-e testvéri összetartásunkkal, vagy szégyenkeznünk kell a sikertelenségért, amit széthúzás, közöny vagy éppen ellenséges szembefordulás szerzett nekünk?... Ki hogyan tette meg közülünk magyar kötelességét?

Boldog, aki azzal a tudattal hagyta el a szavazó helyiséget, hogy hü volt fájához: a nagy nemzeti egység szellemében cselekedett!

Az ilyen ember emelt fővel halad tovább az élet útján. A jó lelkiismeret derüje ömlik az ilyen ember útjára, körülötte áldás borítja a mezők barázdáit és a fák ágait, feje fölött pacsirta zeng mennyei éneket. Tekintetén a megnyugvás és az önbizalom fénye sugárzik; *én hü voltam magyar fajomhoz, én megtettem kötelességemet!*²⁴

Amint a fenti sorokból látható, azt a szavazót, aki hü nemzetéhez és az Országos Magyar Pártra szavazott, a mennyei gondviselés kíséri az útján, és áldott lesz egész élete során. De lássuk csak a másikat:

„Nézzétek meg a másikat: *Beliálnak fiát!* Mi tünik szembe legelőször alakján? Keze ott kotorász belső zsebében, *pénzes bugyelárisán!* Neki ez a nagy nemzeti próba is érdek dolga volt, bugyeláris-kérdés. Fejét nem emeli büszkén az égre, mint az a másik, hanem sötéten néz utja piszkos göröndjeire. A belső biróval küzdök, amely még az ő rideg, romlott lelkében is föl-fölkialt: Hűtlen vagy, áruló vagy Beliálnak gyermeke! *Kár, kár!* kiabálják körülötte a rossz lelkiismeret madarai. És ott halad a szakadék szélén: előbb-utóbb bele fog bukni és elmerül az erkölcsi romlás fertőjében.

Nos te, aki a sorokat olvasod, melyik alakkal érzed lelki rokonságot? Azzal-e, aki hü volt nemzetéhez, vagy azzal, aki megszegte az iratlan, szent törvényt és elárulta a magyar lelki közösséget?

A nagy próba után békesség van-e a te lelkedben, vagy marcangoló önvád és titkolt szégyenkezés?²⁵

Amint látható, egy valódi átokkal van dolgunk. A nemzetárulót Beliál fiának nevezik (a Sátán egyik neve), aki eladta nemzetét két garasért, de az illető bele fog esni az erkölcsi romlás szakadékába és majd megkapja méltó büntetését! Sőt, e fenyegető sorok után az olvasó lelkiismeretét is megszólítják, egyenesen felelősségre vonják, hogy tudatosuljon benne erkölcsi kötelessége! Mindkét cikk tele van rejtett és nyilvános fenyegetőzésekkel, hogy aki nemzete ellen szavaz, azt nemcsak a lelkiismerete fogja gyötörni élete végéig, hanem megkapja majd valamilyen úton-módon méltó büntetését is!

A fenti példánál kevésbé elrettentőt is találunk, melyek inkább humorosak:

„Jó lesz vigyázni! Magyar asszonyok: Aztán aki nem erre a jelle szavaz (X), laskasíróval várjuk haza!” – és a grafikában láthatunk két nagyon harcias asszonyt, amint keresztbe teszik a laskasírókat és egy szorzójelet alkotnak vele, nehogy a szavazók megfélemedzenek az Országos Magyar Párt választási jeléről.²⁶

Vagy egy másik:

24 *Két magyar.* Uo. (júl. 9.) 321–322.

25 Uo.

26 *Jó lesz vigyázni!* Uo. 1933. (dec. 16.) 760.

„Asszonyi intelm: Én csak azt mondom, hogy vigyázzon magára. Úgy szavazzon, hogy – guzsalyom van!” – és a grafika nagyon személetes, amint a guzsalyos feleség felelőségre vonja a férjét.²⁷

Egy másik, kevésbé harcias, paraszthumortól kicsattanó grafika:

„Csábítás: Még ha szép lányok volnátok és úgy csábítanátok, akkor is a Magyar Pártra szavaznék”.²⁸

Amint látható, nemcsak az összetartásra való felszólítás által és az esetleges árulók elleni fenyegetőzésekkel próbálta az Országos Magyar Párt a falusi szavazókat meggyőzni, hanem egészséges paraszthumorról is próbálta őket megközelíteni.

Ugyanakkor nagy hangsúlyt fektettek a falusi szavazók tájékoztatására: rendszeresen közölték a választások időpontját²⁹, a választások szabályzatát³⁰, figyelmeztették a szavazókat, hogy ellenőrizték le, hogy rajta vannak-e a választói névjegyzékeken, és ha nem, akkor hogyan és mikor jelentkezhetnek a felvételre.³¹ De a legnagyobb hangsúly az Országos Magyar Párt választási szimbólumának (X) a terjesztésén volt. A választási kampányok alatt a *Magyar Nép* tele volt a következő szlogenekkel:

„Aki erre a jelre szavaz, megszorozza a magyarság erejét!”³²

„A sokszorozó jel a magyar becsület jele!”³³

„X A Magyar Párt választási jele!”³⁴

„A Magyar Párt választási jele a sokszorozó jel: X

Aki ezzel a jellel fog választani, az megsokszorozza a magyarság erejét!”³⁵

„Választási jelünk: X Erre szavazzatok!”³⁶

„Magyarok!

X

E jelben győzni fogtok!”³⁷

Nem szeretném bemutatni az összes választási szlogent, mert a harmincas években egyre több volt, de nagy részük ugyanazokra a motívumokra alapozott, és rendszeresen ismétlődött. Ugyanaz az üzenetük: aki a sokszorozó (szorzó) jelet szavazza, megsokszorozza a magyarság erejét, és győzedelmeskedni fog. Egyébként érdemes felfigyelni rá, hogy a választási kampány közepén 2-3 hasonló szlogen is megjelenik ugyanazon az oldalon! Ugyanakkor a harmincas években változott a kampány stílusa, egyre vizuálisabb lett. Egyre több illusztráció tarkította a *Magyar Nép* oldalait, a legegyszerűbbektől, mint egy, az Országos Magyar Párt szimbólumára pecsételő kéz³⁸, a legbonyolultabbakig, mint a korábban bemutatott „két magyar” tör-

27 *Asszonyi intelm.* Uo. 1937. (dec. 11.)

28 *Csábítás.* Uo. (dec. 18.) 979.

29 Uo. 1932. (júl. 1.)

30 Uo. 1930. (febr. 1.) 74–75.

31 *Most kell jelentkezni a választói névjegyzékbe való felvételre!* Uo. 1933. (dec. 23–30.) 766.

32 Uo. 1927. (júl. 2.) 310.

33 Uo.

34 Uo. (jún. 18.) 292.

35 Uo. 285.

36 Uo. 1931. (máj. 23.) 343.

37 Uo. (máj. 30.) 362.

38 *Hová üssük választáskor a bélyegzőt?* Uo. 362; *Magyar ember ide szavaz!* Uo. 1933. (dec. 9.) 732; *Magyar ember ide szavaz!* Uo. 1937. (dec. 11.) 956.

ténete. Hasonló és különösen a falusi társadalom számára kitalált grafika „*A magyar malomban*” című, amelyen a magyar szavazók a magyar malomba dobják a szavazócéduláikat, és a malomból magyar győzelem és magyar jólét folyik.³⁹ Egy másik hasonló, „*A politika vasárnapján*”, ahol a választás napján bemutatják a különböző pártokat egy-egy asztal köré ülve, és csak az Országos Magyar Párt x-lábú asztalánál van rend és tisztaság, a többi asztalnál ülők korhelykednek, verekednek, és felrúgják az asztalt.⁴⁰

Az egyre gyakoribb grafikák konstatálása mellett megállapítható, hogy az újság hajlandó párbeszédet folytatni az olvasóval. Egy nagyon érdekes és hosszas cikkben az egyik szerkesztő válaszol a szerkesztőségbe bejött panaszlevélre, amelyben egy „mezősegi magyar” panaszt emel az Országos Magyar Párt szolgálatában álló nemesség ellen. Az „Ezt üzenem magyar testvéremnek!”⁴¹ című cikk bemutatja a „mezősegi magyar” panaszait, és azután részletesen válaszol minden pontjára:

„Panaszos levél jött a szerkesztőségben, melyben egy »Mezősegi magyar« felpanaszolja, hogy az urak gőgösek, a parasztot lenézik, nem fogadják a köszönést, elhajttnak mellette és nem veszik fel a kocsijukba. Aztán elmondja, hogy a magyar urak a magyar bála nem mennek el, de a román bála igen és ott reggelig mulattak. Elmondja, hogy a Magyar Párt képviselője nem intézte el a minisztériumban a levélben hozzá intézett kérést, míg a román képviselő elintézte és válaszolt is a magyar levélre. Felpanaszolja a levélíró, hogy a Magyar Párt csak az urakkal és gazdagokkal szemben tartja be a „mindnyájan egyért” elvét, de a szegényekkel szemben nem. Végül kijelenti, hogy ezekért bomlik a magyarság összetartása.

Mindenképp jól tette a »mezőgazdasági magyar« hogy ezeket megírta úgy, ahogyan ő a dolgokat látta és elgondolta, mert néma gyermeknek az anyja sem érti szavát és minden hibát csak úgy lehet orvosolni, ha előbb megismerjük...A »Magyar Nép« tehát a »mezősegi magyar«-nak köszönetet mond őszinte leveléért és csak azt sajnáljuk, hogy nem írta becsületes nevét is meg, hogy szükség esetében felvilágosításokért hozzá fordulhassunk.

Elhisszük, hogy a levélíró által felhozott dolgok megtörténhettek részben, de azt is tudjuk, hogy ezek nagyon ritka esetek lehetnek, mert ismerjük a magyar birtokosságnak és a magyar uriosztálynak egy jó nagyrészét, de aligha tudunk közöttük egyet is, akit ne hatna át az emberszeretet és emberbecsülés...

Aki pedig embertársait és kiváltképen magyar testvéreit lenézi és velük szemben gőgös, az lehet gazdag, birhat akár grófi ranggal is, járhat hintón vagy autón, de az igazában mégsem ur, mert csak az uraságnak külső mázával ékeskedik, mint a cifrán öltözött, céda leány ruháival.

Ezekből beláthatja a »mezősegi magyar« testvérünk, hogy általánosítani nem szabad és ha látott is valahol egy ilyen hitvány, csodabogárszámba menő birtokost, aki még a köszönést sem fogadja, nagy hiba volna ennek a kaptafájára huzni a többi birtokosokat is.

De ennél sokkal nagyobb hibát követett el a »mezősegi magyar« amikor levelében az Országos Magyar Párt vezetését azzal vádolja meg, hogy csak az ur, gazdag osztály érdekeivel törődik!

Hát nem tudja, hogy minden nagykoru romániai magyar férfi és nő tagja az Országos Magyar Pártnak? Hát nem tudja, hogy a megyei tagozatok küldötteiből van megalkotva az

39 *A magyar malomban*. Uo. 1928. (dec. 8.) 1.

40 Uo. 1931. (máj. 30.) 1.

41 *Ezt üzenem magyar testvéremnek!* Uo. 1927. (szept. 3.) 420.

Országos Magyar Párt intézőbizottsága és közgyűlése? Hát nem tudja, hogy a közgyűlés választja az elnökséget?

Ha a Magyar Párt vezetői nem azok, akiket erre a nehéz és felelőségterhes állásra népünk érdemesnek tart, akkor ennek semmiképp sem a birtokos osztály az oka, hanem épen a kiszagadók, mert ők vannak többségben és egészen tőlük függ, hogy kik legyenek a megyei tagozatok vezetői és kik legyenek magának az Országos Magyar Pártnak is a vezetői.

Vagy összetartunk, erősek leszünk és az igaz ügyünket diadalra visszük, vagy marakodunk, széthúzunk és elzüllünk... - Ez az igazság! Aki mást mond, az csak rosszat akarhat vagy elensége a magyarnak.

Ezt izenem mezősegi magyar testvéremnek!

Cs. Lázár László"

A cikk (legyen az valós vagy kitalált) fényt vetít a két világháború közötti magyarság két nagy problémájára: az Országos Magyar Párt vezetősége többnyire arisztokratákból, nemesekből és városi értelmiségiekből állt (amelyeknek kevés közük volt a magyar parasztsághoz), és ezt a román politikai pártok próbálták a magyar parasztság ellen fordítani, hogy szavazatokat szerezzenek a táborából. Korábban már bemutattam a román politikai elit retorikáját, miszerint az Országos Magyar Párt nem képviseli valójában a magyar kisebbség érdekeit. A román politikai pártok egyébként ugyanezt a megosztó taktikát igyekeztek folytatni más romániai kisebbségekkel szemben is.⁴²

Következésképpen megállapíthatjuk, hogy a kezdeti hipotézis helyes volt, azonban nem igazolódott be teljes mértékben. A korábbi kutatások tükrében a fő megállapításom az volt, hogy az Országos Magyar Párt a programjában és a választási kampányában rendszeresen a kisebbségi sors retorikájával próbált teret hódítani, és nem tett különbséget a célközönség között (városi polgárság, illetve falusi parasztság), a falusi társadalom problémáival pedig különösen nem foglalkozott. És valóban a fő választási jelszavak a kisebbségi sorsról, a magyar kisebbség összetartásáról szólnak. E választási retorika minden Országos Magyar Párt befolyása alatt levő sajtóorgánumban megtalálható, függetlenül attól, hogy ez milyen célközönséget szólított meg. Mindezek ellenére tapasztalható egy alapos nyelvezeti különbség az értelmiségnek, a városi polgárságnak szánt újságok és a falusi társadalom számára nyomtatott *Magyar Nép* nyelvezete között. A különbségek nagyon szembevetődnek: a *Magyar Nép* cikkei sokkal egyszerűbben vannak megfogalmazva, míg az elemzett *Magyar Kisebbség és Keleti Újság* nyelvezete határozottan magasabb színvonalat képvisel. Ez nem azt jelenti, hogy a *Magyar Nép* nyelvezete banális, hanem azt, hogy nincs tele a másik kettőben fellelhető, főleg a kisebbségi jog területén használatos jogi szaknyelv kifejezéseivel (*Magyar Kisebbség*) és az Országos Magyar Párt reformcsoportja által használt magas szintű fejtegetésekkel (*Keleti Újság*). Utóbbi esetében kijelenthető, hogy annak ellenére, hogy a fiatal reformcsoportot alkotó értelmiség arra kényszerült, hogy távozzon a *Keleti Újságtól*, a lap nyelvezete, stílusa a későbbiek során is megmaradt. Ezzel szemben a *Magyar Nép* elejétől fogva a falusi társadalomnak szólt. A nagy különbség talán a választási kampány alatt a legszembevetőbb. Míg a *Magyar Kisebbség* egyáltalán nem kampányolt (egyfélől a lap az elitnek szólt, amely nagy részben integrálódott az

42 CIOBANU: i. m. 165; TOTH: *Comportamentul electoratului maghiar* 112–113; TOTH: *Partidul Maghiar* 21, 116, 121, 149.

Országos Magyar Pártba, másfelől a lap profilja sem engedte meg ezt, mivel a kisebbségi sorsnak egy elméleti, intellektuális megközelítésére törekedtek, nem pedig banális sajtópropagandára), addig a *Keleti Újság* naponta foglalkozott a legújabb politikai problémákkal, hírekkel (alapos politikai elemzések, választási szövetségek, pártok közti tárgyalások fejtegetése, parlamenti fellépések bemutatása stb.), a *Magyar Nép* oldalain pedig politikáról csak a választási kampány idején vagy az Országos Magyar Párt éves jelentése alkalmából olvashatunk.

Ez valószínűleg annak tulajdonítható, hogy a falusi társadalmat nem érdekelte annyira a politika, mint a városi polgárságot. Ugyanakkor a falusi népesség nem rendelkezett olyan politikai kultúrával, mint a városi polgárság. A *Magyar Nép* oldalain rengeteg cikk van a legújabb vetési és aratási technikákról, új mezőgazdasági gépek hatékonyságáról, és talán a legtöbbjük a patkányok által jelentett veszélyről szól – mindez mutatva, hogy melyek a magyar paraszt hétköznapi problémái. A politika nem tartozott közéjük, közfelfogásuk szerint „azzal foglalkozzanak az urak”. A városi polgárságot azonban igenis érdekelte a politika, vagy talán azt mondhatnánk, hogy szinte csak ez érdekelte! A falusi társadalmat tehát az Országos Magyar Párt nem zaklatta fölöslegesen politikai problémákkal, hagyta dolgozni (sőt rengeteg mezőgazdasági cikk által igyekezett motiválni, hogy modern gazdálkodást folytasson), de a választások előestéjén azért alaposan kampányolt, hogy emlékeztesse „kisebbségi kötelességre”.

Egy másik aspektusra is felhívnom a figyelmet: a *Magyar Nép* oldalain nem mutatták be az Országos Magyar Pártból kiszakadt frakciókat, amelyek új magyar pártok alapításához vezettek. A *Keleti Újság* mindezt megtette. Sőt, nagyon részletesen elemezte e problémákat! Igaz, hogy mindez egy hónappal azelőtt történt, hogy a *Keleti Újság* az Országos Magyar Párt hivatalos lapja lett volna, ennek ellenére a *Keleti Újság* 1927 júniusában már az Országos Magyar Párt befolyásai övezetében tartozott. A *Keleti Újság* bemutatta az új pártok alapításáról szóló híreket,⁴³ sőt a Magyar Néppárt programját⁴⁴ is, és a következő évben is (1928), amikor már az Országos Magyar Párt hivatalos lapja lett, rendszeresen beszélt az Országos Magyar Párt disszidenseiről⁴⁵ (nem a legelőnyösebb oldalról mutatta be őket, de rendszeresen foglalkozott velük).

Ezzel ellentétben a *Magyar Nép* óvakodott megzavarni a magyar parasztság gondolatmenetét azzal a ténnyel, hogy igenis, létezik több magyar párt. Ez egyébként nem elhanyagolandó aspektus, mivel a Magyar Néppárt programja és célkitűzései sokkal szimpatikusabbak lehettek volna a parasztság számára, mint az Országos Magyar Párté, és ez nagyon veszélyes játék lett volna az Országos Magyar Párt számára! A Magyar Néppárt létezését nem titkolták a magyar parasztság előtt, de igyekeztek minimális információkhoz juttatni a falusi társadalmat e konkurens pártról. Ezzel ellentétben, a városi középosztály nagy része nem vonzódott a Magyar Néppárthoz (és a többi új magyar párthoz), tehát nem jelentett akkora veszélyt a probléma bemutatása a *Keleti Újság* hasábjain. Ugyanakkor e városi középréteg komoly politikai kultúrával rendelkezett, és a probléma eltussolása nagyobb gondot jelentett volna az Országos Magyar Pártnak, mint a nyílt tárgyalása.

43 *Megalakult a Magyar Néppárt.* Keleti Újság 1927. (jún. 17.); *Új pártot alakítanak Orbán Balázs és hívei.* Uo. (jún. 6.).

44 Uo. (jún. 25.).

45 Uo. 1928. (dec. 5.).

Annak ellenére (vagy talán annak köszönhetően!), hogy az erdélyi magyar parasztság nem rendelkezett alapos politikai kultúrával, és az Országos Magyar Párt vezetősége sem szánt elég figyelmet neki, az erdélyi magyar parasztság volt a legstabilabb szavazóbázisa a pártnak. Az erdélyi magyar parasztság rendszeresen részt vett a két világháború közötti választásokon, többnyire az Országos Magyar Pártra szavazott, és igyekezett távol tartani magát a választási incidensektől (egyedüli nagy incidens, amely a rovására írható, az oltszemi volt⁴⁶). Az Országos Magyar Párt hullámmzó választási sikerei pedig nem e társadalmi rétegnek, hanem a romániai „választási hagyományoknak” (választási csalások) köszönhetők.

THE RELATION BETWEEN THE HUNGARIAN PARTY
AND THE TRANSYLVANIAN PEASANTRY:
ELECTORAL CAMPAIGN AND ITS EFFICIENCY
IN THE INTERWAR HUNGARIAN RURAL COMMUNITIES

Keywords: *Hungarian Party, Hungarian People's Community, Hungarian People's Party, press campaign, Hungarian People, Oriental Newspaper, Hungarian Minority, Gyallay Domokos, the Reformist Group of the Hungarian Party, Kós Károly, Paál Árpád, Krenner Miklós.*

The study of the relation between the Hungarian Party and the Hungarian peasants in Romania during the interwar period still remains an area still opened to research. Even on behalf of Romanian and Hungarian historiography, several studies discuss only superficially this relation between the Hungarian Party and the Hungarians from Romania, but these are presented very stereotypically and superficial. The current thesis, according to which the elite of the Hungarian Party was made up only of barons and counts, and that it was not at all representative for the Romanian Hungarians, not supporting their interests, has become embedded in Romanian historiography and journalism as far back as during the interwar period, and was further emphasized later during the communist period. In spite of the fact that the greater part of the Romanian Hungarian political elite was comprised of barons and counts, the image is not so unitary as shown by Romanian historiography. The formation of regional political clusters may be observed, with the orientations inside the Hungarian Party (conservative rightist, reformist leftist), the differences between the political strategies of the two orientations, and the differences towards the Hungarian peasants in Romania. Such differences occasionally lead to separations from the Hungarian Party (Bernády György, Kós Károly), but these did not threaten the party's position on the political stage. This study aims to analyze the attitude of the Hungarian Party towards Hungarian village society in Romania, the Hungarian peasantry in Romania. In this study I will try to analyze the attitude of the Hungarian Elite towards the Hungarian peasantry and the press campaign of the Hungarian Party in the interwar period. I hope I have managed to answer some questions, but I am aware of the fact that there are still many other questions waiting to be answered.

46 TOTH Szilárd: *Incidente sângeroase la alegerile parlamentare din 1928 la secția de votare din com. Olteni (jud. Trei-Scaune)*. Acta Siculica 2008. 419–427; TOTH: *Comportamentul electoratului maghiar* 103–118.

RELATIA DINTRE PARTIDUL MAGHIAR ȘI ȚĂRÂNIMEA MAGHIARĂ
DIN TRANSILVANIA:
CAMPANIE ELECTORALĂ ȘI EFICIENȚA ACESTEIA
ÎN COMUNITĂȚILE RURALE MAGHIARE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Cuvinte-cheie: *Partidul Maghiar, Uniunea Maghiară, campanie electorală, Partidul Poporului, Poporul Maghiar, Ziarul de Est, Glasul Minorităților, Gyallay Domokos, grupul reformist al Partidului Maghiar, Kós Károly, Paál Árpád, Krenner Miklós.*

Relația dintre Partidul Maghiar și țărănimea maghiară din România interbelică este o problemă ce mai așteaptă să fie analizată atât de istoriografia maghiară, cât și de cea română. Atât istoriografia maghiară, cât și cea română a tratat această problemă doar tangențial și destul de superficial. Istoriografia română abordează problema din perspectiva că elita Partidului Maghiar a fost formată exclusiv din grofi și baroni și nu reprezintă minoritatea maghiară din România. În pofida acestui fapt se pot observa diferențe semnificative în componența și poziția acestei elite, diferențe regionale, diferențe între elita conservatoare și cea reformistă a partidului, diferențe privind strategia politică sau poziția față de țărănimea maghiară. Aceste diferențe au dus la părăsirea partidului de către o serie de politicieni (György Bernády, Károly Kós), dar nu a periclitat poziția partidului în viața politică din România interbelică. Scopul acestui studiu este analiza poziției Partidului Maghiar față de țărănimea maghiară din România. Am analizat poziția elitei partidului față de această problemă și importanța pe care țăranii maghiari o reprezintă pentru această elită politică. Am analizat în continuare campania electorală dusă de Partidul Maghiar în zonele rurale, metodele de abordare a țăranimii de către candidați și eficiența acestei campanii electorale. Am analizat totodată și poziția țăranimii maghiare față de Partidul Maghiar (simpatie față de Partidul Maghiar sau față de alte partide politice) și participarea acesteia la alegerile interbelice. Sursele analizei au fost în special presa maghiară interbelică din România, completate de documente arhivistice ale forurilor de conducere ale Partidului Maghiar.

KÉPJEGYZÉK/LIST OF ILLUSTRATIONS/LISTA ILUSTRĂȚIILOR

1. Két magyar: az egyik becsületes, a másik áruló/Doi maghiari: unul cinstit, celălalt trădător/Two Hungarians: a Honest One and a Traitor. *Magyar Nép*, 1927. július 9., 321.
2. Csábítás/Ispita/Temptation. *Magyar Nép*, 1937. december 18., 979.
3. A politika vasárnapján/Duminica politicii/The Sunday of the Politics. *Magyar Nép*, 1931. május 30., 543.
4. A magyar malomban/În moara maghiarilor/The Hungarian Mill. *Magyar Nép*, 1928. december 8., 1.

TOTH SZILÁRD

TOTH SZILÁRD